

Bild 1

Bild 1

Intro

Kärnvapen och FN genom historien.

Bild 2

www.fu.se

Vad är kärnvapen?

- Det mest kraftfulla vapnet som någonsin skapats
- I en kärnvapenexplosion klyvs ett väldigt stort antal atomer, ju fler desto större explosion
 - Vätebomb
 - Neutronbomb
- Ödesdigra konsekvenser

Bild 2

Innan vi går in på den historiska kontexten kan det vara bra att veta vad ett kärnvapen faktiskt är.

Kärnvapnet är det mest kraftfulla vapnet som någonsin skapats, och är ett samlingsnamn för bomber som får sin sprängstyrka från kärnreaktioner.

Atombomb kanske är det som låter mest bekant. Tung atomkärnor av uran eller plutonium klyvs när de träffas av neutroner. Ju fler som klyvs desto större explosion. Bombarna som fälldes över Hiroshima och Nagasaki var av typen atombomb (mer om det senare).

Idag finns det även en typ av kärnvapen som kallas för vätebomb – i stora drag tre atombomber sammansatta för en obegränsad sprängstyrka. De största kärnvapnen som existerar idag är av denna typ.

Neutronbomb är en typ av kärnvapen som har mindre sprängverkan men desto större strålningsstyrka. En otroligt destruktiv strategi då den slår hårdare mot levande ting. Därför har stora protester riktats mot att länder innehar denna typ av kärnvapen, och de flesta har gjort sig av med dem.

Kärnvapen för med sig ödesdigra konsekvenser för människor, samhällen och miljön, både på kort och lång sikt. Det är även ett vapen som inte heller kan skilja på civila och militära mål, och strider därmed mot den internationella humanitära rätten.

Läs mer på: <http://laromkarnvapen.se/karnvapnens-konsekvenser/>

Bild 3

Bild 3

Den sjätte augusti 1945 tog mänskligheten klivet in i atombombsåldern. USA sprängde då en atombomb över den japanska staden Hiroshima och tre dagar senare släpptes en andra atombomb, då över Nagasaki.

Ingen vet säkert hur många människor som dog av bomberna. En vanligt förekommande uppgift, som bland annat används av FN:s nedrustningskontor, är att 226 000 människor dog direkt till följd av bomberna.

Klart är dock att aldrig tidigare hade människan med enstaka bomber kunnat släcka så många människoliv som man gjorde i Hiroshima och Nagasaki.

Hiroshima lär ha valts som bombmål eftersom staden inrymde en militärbas och eftersom där inte fanns några amerikanska krigsfångar. Dessutom var staden tidigare oskadad av vanliga bomber, vilket gjorde den lämpligare som mål eftersom effekterna av just atombomben då lättare kunde mätas. Betydelsen att Hiroshima hade militär framhålls ibland från amerikanskt håll och det hade väl i en eller annan utsträckning de flesta japanska städer vid den här tiden. Mer renodlade militära mål valdes dock bort eftersom man var rädd att missa dessa och delvis också eftersom man ville uppnå den chockverkan mot civilbefolkningen som man också fick som följd av att släppa den i en stadskärna.

Bild 4

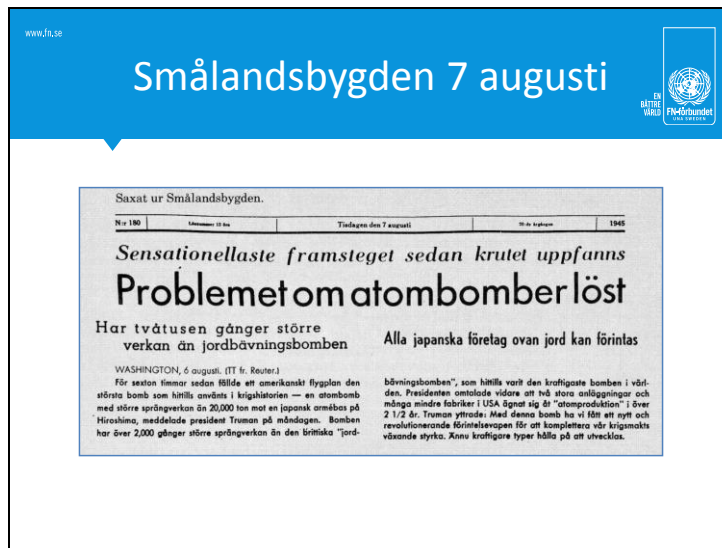

Bild 4

Till en början förstod nog inte alla vidden av vad som inträffat. Idag skulle vi sannolikt omedelbart kalla ett sådant dåd för krigsförbrytelser, men då var tiden en annan, vilket också detta svenska pressklipp vittnar om, som beskriver vad som just hänt som ett "sensationellt framsteg".

Bild 5

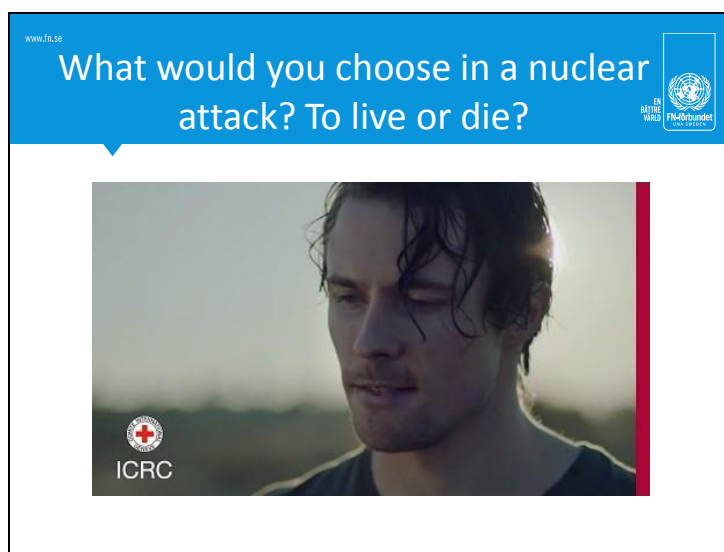

Bild 5

Länk till film: <https://www.youtube.com/watch?v=Yr5yh1O5mnA>

Bild 6

www.fn.se

FN:s generalförsamlings första resolution

FN
SÄTTES
VÄRDE
FN-förbundet
1945-1946

”att inrätta en kommission som ska framlägga konkreta förslag i syfte att eliminera atomvapen och andra massförstörelsevapen från de nationella arsenalerna”

Bild 6

Att Hiroshima och Nagasaki innebar starten på en ny och otäck era stod nog också snabbt klart för världens beslutsfattare. FN-stadgan var redan undertecknad när atombomberna föll, men stadgan hade ännu inte ratificerats då FN som organisation var på väg att födas parallellt med dessa händelser. Och när FN:s generalförsamling antar sin allra första resolution den 24:e januari 1946 så är det tydligt att världens ledare kommit till insikt om vad som skapats i och med atombombens födelse.

Även ute bland folkrörelser spred sig insikten om hur hemska kärnvapnen var och olika initiativ togs för att visa stöd för att avskaffa dessa. Japans FN-förbund fick idén att bygga en fredsklocka. Vid FN-förbundens internationella kongress 1951 samlades mynt in från delegaterna, dessa mynt från hela världen blandades in i den metall som fredsklockan göts av. Klockan skänktes sedan som gåva till FN och står än idag utanför FN-högkvarteret i New York.

Bild 7

www.fu.se

Kalla kriget inleds

FN
ÅR 1945
FN-förbundet
1945-1946

- Sovjetunionen provspränger atombomb 1949
- Storbritannien 1952
- Frankrike 1960

...och fler ville ha

Bild 7

Men istället för att lyckas med nedrustningsmålet så gick utvecklingen åt fel håll. Sovjet, Storbritannien och Frankrike följde USA:s exempel och skaffade egna kärnvapen.

Den period som nu inleds brukar kallas för "kalla kriget" eftersom det kännetecknades av ett skarpt fientligt och minst sagt kyligt förhållande mellan staterna i öst – och väst-, men något fullskaligt "varmt" krig bröt inte ut mellan dessa grupper.

Under just 1950-talet fanns det också fler länder som var beredda att följa efter och även de skaffa kärnvapen.

Bild 8

www.fn.se

Varför inte också Sverige?

- ÖB vill ha svensk bomb
- Provsprängningar av stora vanliga sprängladdningar i Norrland
- Folkligt stöd (1957 en majoritet) för svensk bomb
- Opinionsbildning av AMSA inleds

Bild 8

Detta intresse fanns även i Sverige. Vår militära överbefälhavare, Nils Swedlund, ville ha en svensk atombomb. Han var inte ensam om detta utan även DN:s och Aftonbladets ledarsidor instämde. Och faktiskt också en majoritet av det svenska folket år 1957.

Nu kom Sverige dock inte längre än till en del experimenterande. Mest synligt i form av provsprängningar av attrapper i Norrland. Mer i skymundan i form av atomforskning vid bl.a. kraftverket i Marviken utanför Norrköping. På Armémuseum i Stockholm finns en del av det svenska atombombsprogrammet dokumenterat i en liten utställning.

Dessa planer mötte också ett motstånd bland allmänheten och en av de ledande plattformarna för att kanalisera detta motstånd blev AMSA, Aktionsgruppen mot Svensk Atombomb. Dem arrangerade föreläsningar, gav ut skrifter och tidningar, hade utställningar och debatter, där en väldigt drivande person i sammanhanget var författaren Per-Anders Fogelström. Allmänhetens stöd för en svensk atombomb sjönk från 40% för och 46% emot 1957 till 21% för och 56% emot 1961.

En formell slutpunkt för svenska kärnvapendrömmar kunde dock inte sättas förrän Sverige ställt sig bakom FN:s icke-spridningsfördrag, år 1968.

Bild 9

www.fu.se

Kalla kriget blir terrorbalans

FN
SÄKERHETS
RÅDET
FN-Årbudet
2014-2015

- Kubakrisen 1962
- Kina provsprängningar 1964
- Kärnvapenubåtar
- MAD-doktrinen
– Mutual Assured Destruction

Bild 9

1962 höll kalla kriget på att bli hett allvar. Sovjet försökte placera ut kärnvapen på Kuba och USA reagerade med sjöfartsblockad och hot om att sänka sovjetiska fartyg som närmade sig Kuba. 13 dagars spänt diplomatiskt läge följde och risken för kärnvapenkrig sägs av de flesta bedömare ha varit mycket stor.

På bilden ser vi FN:s säkerhetsråd debattera frågan den 25 oktober 1962. I den kompromiss som ledde till att konflikten kunde trappas ner anses ett erbjudande från USA om att i sin tur montera ner sina missilanläggningar i Turkiet ha ingått.

För att i framtiden förhindra krig av misstag eller förhastade politiska beslut inrättades också en fast öppen telefonlinje, kallad "heta linjen", mellan USA:s och Sovjets presidenter.

På 1960-talet blev även Kina världens femte kärnvapenstat.

Dessutom kompletterades kärnvapenarsenalerna med kärnvapenubåtar, och vi byggde en världsordning som kom att kallas terrorbalans eller MAD-doktrinen (mer om detta på nästa sida).

Bild 10

www.fu.se

Mutual Assured Destruction

- Ömsesidigt garanterad förödelse
- Säkerhet genom terrorbalans
- Hög beredskap
- Förbud mot missilförsvar
- I bruk alltjämt

Foto: Smithsonian Institute/Jamie Chung

Bild 10

När allt fler länder sitter på kärnvapen uppstår en så kallad terrorbalans - genom att kärnvapenstaterna kunde känna sig säkra på att de själva skulle utplånas om de startade ett kärnvapenkrig så skulle det inte ligga i någons intresse att trycka på knappen.

Hur trevligt och säkert detta än låter så innebar det ju också att stora delar av kärnvapenarsenalerna alltid är i högsta beredskap. Dygnet runt var – och är än idag – USA och Ryssland redo att inom 25 minuter (innan de själva blir träffade av inkommande missiler) själva avfyra sin egen arsenal. Att fatta beslut under sådan press och med sådana allvarliga konsekvenser kan snabbt gå snett

– tänk er ifall kommunikationen brister och en president mottar fel information?

På bilden ser vi en väska av det slag som alltid medföljer USA:s president. Den lär bl.a. innehålla den kommunikationsutrustning presidenten behöver för att ge order om att avfyra kärnvapnen. Det här är en äldre väska. Vill ni se en modernare så googla på "nuclear football", som lär vara väskans militära kodnamn.

Bild 11

www.fn.se

Nedrustningsförsök görs

FN
SÄTTES
VÄRDE
FN-förbundet
1945-2025

- Icke-spridningsfördraget,
NPT, 1968
- SALT-avtalen
SALT I resp SALT II 1971 och 1979

UN Photo

Bild 11

Inte heller världens ledare kände sig säkra på att systemet var alltigenom säkert, klokt och pålitligt, och man vidtog också därför flera rustningskontrollinitiativ under de följande åren. Man lyckades förbjuda kärnvapenprov ovan jord 1963. 1968 lyckades man också samlas bakom den viktigaste hörnstenen i den internationella nedrustningsdiplomatin, icke-spridningsfördraget.

Som sagt var även Sverige och flera andra länder intresserade att överväga att själva skaffa kärnvapen. Detta låg dock inte heller i kärnvapenstaternas eget intresse och man gjorde därför en historisk kompromiss i detta avtal från 1968 som än i dag styr kärnvapenfrågan.

Man beslutade då att inga nya kärnvapenstater fick tillkomma och i gengäld lovade de fem som redan hade provsprängt kärnvapen att förhandla om att skrota sina arsenaler.

Någon skrotning skedde dock inte. Man lyckades sätta vissa tak för rustningsvansinnet i och med SALT-avtalen, men rustningen fortsatte - ingen nedrustning, men viss dialog. Bl.a. hölls en första specialsession om nedrustning i FN:s generalförsamling 1977. I samband med denna skänkte Sovjet denna staty "Låt oss smida våra svärd till plogbillar" till FN.

Smidde plogbillar gjorde dock inte Sovjet i praktiken. I stället tog man fram en ny medeldistansrobot, SS-20 som Nato kallade den istället för dess ryska namn "Pionjären". SS-20 placerades ut i såväl Sovjet som i östeuropeiska lydstaterna inom Warszawapakten. Rustningslogiken bakom Sovjets beslut var att östblocket var medvetna om att de var konventionellt överlägsna och att Nato därmed var tvungna att förlita sig på att använda kärnvapen mot öst i ett eventuellt krigsläge.

Därför ansåg sig Sovjet behöva en förmåga att slå ut amerikanska kärnvapenbaser i Europa med viss precision och då behövdes denna nya robot. USA och Nato svarade på det draget med att placera ut egna Pershing II-robotar och kärnvapenbestyckade Tomahawkkryssningsmissiler i väst.

Bild 12

www.fu.se

NPT:s översyner

Et
NPT
Wärld
FN-Årshandlet
1945-2015

- Nedrustningsförslag kan drivas inom t ex icke-spridningsfördragets översynskonferenser
- Hålls vart femte år, nästa RevCon maj 2020
- Förberedande konferens före "NPT PrepCom"

Bild 12

Ickespridningsfördraget, NPT 2000, blev alltså en succé och det kan vara bra att veta att översyner av NPT görs vart femte år och att dessa är bra tillfällen att lägga fram nedrustningsförslag.

Nästa NPT-översyn hålls år 2020 och inför den har det hållits förberedande konferenser, så kallade PrepCom's (Preparatory Commissions).

Bild 13

www.fu.se

Så nära krig var vi 1983

En
SÄTTES
VÄRDE
FNA-fundat

"In 1983, a Russian army officer, detecting an incoming missile strike, disobeyed procedure and reported a false alarm. In so doing he saved the world from possible nuclear catastrophe."

Ur BBC:s intervju med Stanislav Petrov 1998.

Foto: Peter Anthony

Bild 13

1983 var ett särdeles ruggigt år under kalla kriget. En del tror att USA:s president Ronald Reagan lyckades rusta sönder Sovjet och att det var därför kalla kriget tog slut. Det är en grov förenkling av historien. En förenkling som inte heller tar hänsyn till hur nära vi istället var att Reagans planer slog slint och fick motsatt verkan. Reagans upprustning skapade förstas oro i diktaturregimen i Kreml. Denna oro gav sig bl.a. 1983 uttryck i att Sovjet sköt ner ett sydkoreanskt passagerarflygplan som hade förirrat sig in i sovjetiskt luftrum. Piloten som sköt medgav ett dussin år senare att han såg att det var ett Boeing plan, 269 människor dog – ingen överlevde, men han valde att lyda order ("även ett civilt plan kan ju användas som täckmantel för militära uppdrag").

En som inte lydde order var överste Stanislav Petrov. Han valde att i strid med reglementet beteckna vad som såg ut som inkommande missiler som ett falsklarm istället för att rapportera det möjliga anfallet till högre befäl. Detta skedde samtidigt som Nato förberedde en militärövning kallad Able Archer som Kreml trodde var en täckmantel för ett kärnvapenanfall från Natos sida. Till skillnad från Kubakrisen var det först en bra bit in på 90-talet som vi tack vare Sovjetunionens sammanbrott fick reda på hur nära krig vi var under 1980-talet. Petrov själv degraderades, bröt själv samman emotionellt och gick sedermera i förtida pension.

Bild 14

www.fu.se

Kalla kriget mot sitt slut

FN
SÄTTES
VÄRDE
FN-förbundet

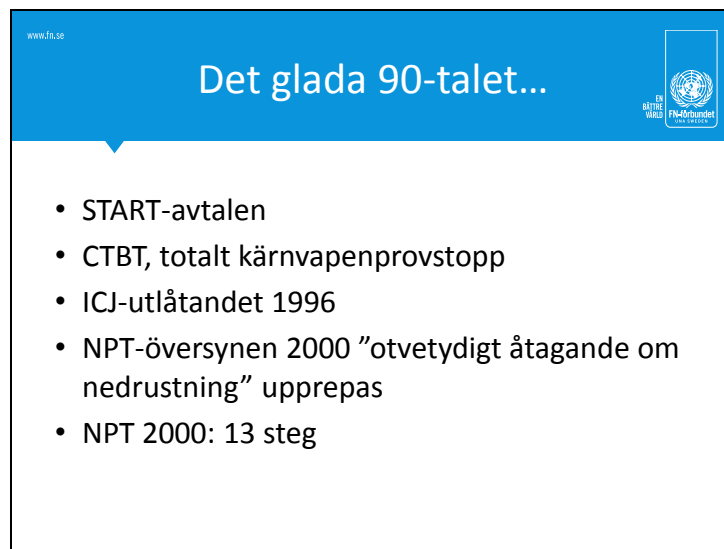
- INF-avtalet, dec-1987
- Som värst:
70 300 kärnvapen
- Sammanlagda sprängverkan hos alla kärnladdningar i världen motsvarande 1½ miljon Hiroshimabomber

A photograph showing two men in dark suits sitting at a dark table, signing documents. They are both looking down at the papers in front of them. The background is slightly blurred, showing what appears to be a formal setting with flags.

Bild 14

Nu slutade ändock kalla kriget lyckligt. Gorbatsjov tillträdde som reformvänlig sovjetisk president 1985 och redan 1987 började kalla kriget ta slut på allvar. SS-20 och Pershing II-robotarna försvann från Europa i samband med INF-avtalet 1987. Som värst fanns 70 300 kärnvapen i världen, främst i USA:s och Sovjets arsenaler. Dess sammanlagda sprängverkan motsvarade 1½ miljon Hiroshimabomber.

Bild 15

www.fu.se

Det glada 90-talet...

- START-avtalen
- CTBT, totalt kärnvapenprovstopp
- ICJ-utlåtandet 1996
- NPT-översynen 2000 "otvetydigt åtagande om nedrustning" upprepas
- NPT 2000: 13 steg

FN
ÅR 1945
FN-Årshandboken
2011

Bild 15

Med kalla krigets slut öppnades också dörren för nedrustning på allvar. Inte bara rustningskontroll och rustningsbegränsningar utan också strategiska förhandlingar mellan USA och Sovjet. Även ett förslag till ett totalt förbud mot kärnvapenprov framförhandlades och efter att Kina och Frankrike gjort sina sista provsprängningar i mitten av 90-talet var det bara att skriva under det, vilket alla fem kärnvapenstaterna gjorde även om USA och Kina senare inte har ratificerat avtalet. Ändå ett stort steg framåt.

1996 kom också ett historiskt utlåtande från Internationella Domstolen, ICJ. Domstolen är ett av FN:s huvudorgan och dess verksamhet är reglerad i FN-stadgan. Domarna utses av säkerhetsrådet och generalförsamlingen. Världshälsoorganisationen WHO hade vänt sig till domstolen med en förfrågan om kärnvapenkrig någonsin kan anses förenligt med folkrätten med tanke på att civilas hälsa sätts på spel. Domstolen kunde inte enas om text som i alla fall fördömde kärnvapenbruk som oförenligt med folkrätten. Den lutade åt "rätt håll" i sin text, men valde att inte utesluta att det kan finnas extrema självförsvarssituationer där begränsat kärnvapenbruk kan vara folkrättsligt acceptabelt. Detta i sig får väl ses som bara en halv seger, men vad som är viktigare är att domstolen slog fast att det föreligger en skyldighet för kärnvapenstaterna att slutföra förhandlingar om att avskaffa sina kärnvapenarsenaler i enlighet med NPT.

År 2000, vid översynen av NPT (sådan översyn görs numera vart femte år) fick vi höra kärnvapenstaterna uttala ett tydligt gemensamt åtagande om att avskaffa sina kärnvapenarsenaler. Ett 13-stegsprogram presenterades och allt såg hur ljusst ut som helst.

Bild 16

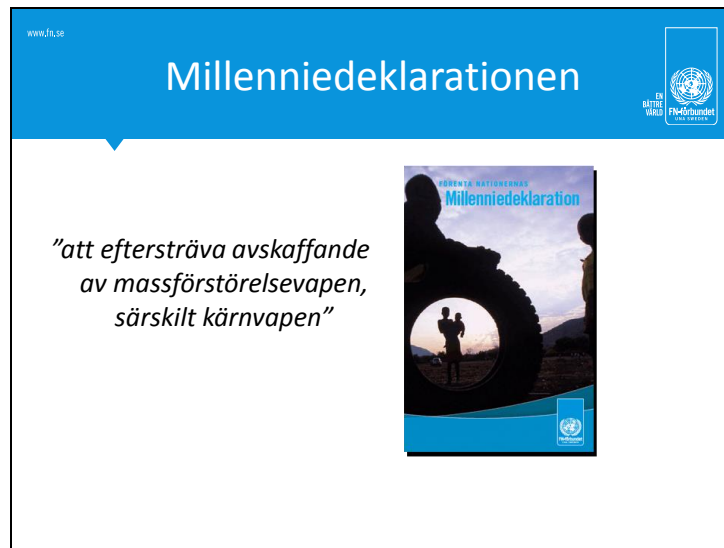

Bild 16

NPT-översynen antog alltså 13 konkreta steg för nedrustning.

I samma positiva framtidsanda antogs den 8 september 2000 också FN:s millenniedeklaration, den ur vilken de 8 globala hållbarhetsmålen hämtades. Även i det dokumentet betonas vikten av kärnvapennedrustning.

Bild 17

www.fri.se

Utvecklingen runt sekelskiftet

FN
SÄKERHETS
RÅDET
FN-Årbudet
2004-2005

- Indien och Pakistan
- Nordkorea
- Israel och Iran
- 11 september 2001
- USA lämnar ABM-avtalet
- Förnyad roll för kärnvapen i de etablerades doktriner
- "Oförlåtligt" agerande vid NPT 2005, enligt Kofi Annan

Bild 17

Sedan dess, och än tydligare sedan 11 september 2001, har dock det mesta gått i helt fel riktning.

Efter terrordåden mot WTC vill USA hålla alla dörrar öppna i sin säkerhetspolitik.

Bush övertog en av Reagans våta drömmar och började bygga ett missilförsvarssystem (vilket ju kan låta defensivt och ofarligt, men kom ihåg att det sätter den terrorbalans som Ryssland vant sig vid ur spel). Detta har påskyndat Rysslands bygge av en ny missil, Poppelträdet, som ska vara mer avancerad och kunna tränga igenom också missilförsvar, Ryssland talar också om att placera ut kortdistansrobotar, vid namn Iskander (Alexander på arabiska) i Kaliningrad som svar på missilförsvaret.

USA forskar också kring nya mindre kärnvapenbomber, "usable nukes" som ska kunna tränga ner i bunkrar och underjordiska anläggningar utan att utplåna hela städer.

Indien och Pakistan är ju bekräftade kärnvapenstater sedan 1998. Israel vägrar berätta men alla vet att även de har kärnvapen.

Nordkorea och Iran är två andra utmaningar i nutid.

Och när man 2005 hade ny översynskonferens inom NPT och därefter toppmöte med avstämning av millenniedeklarationen fem år efter den samma kan man inte säga någonting positivt om nedrustning längre.

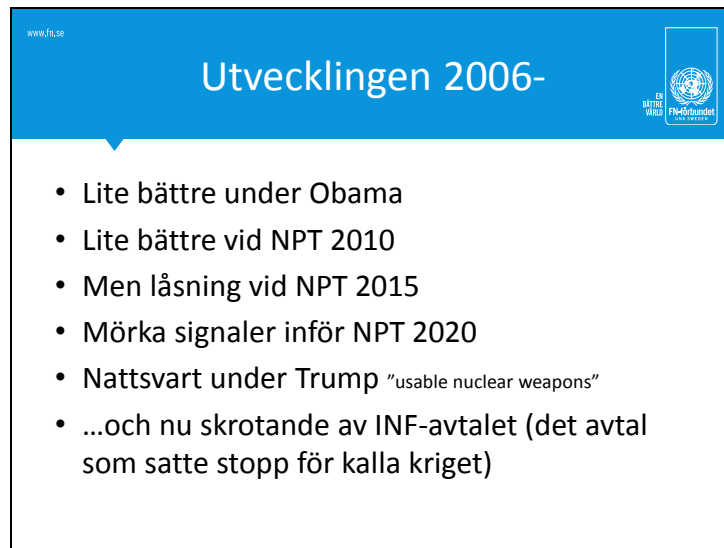

Bild 18

En viss ljusning sågs under Obamas första år som USA:s president (jan-2009 till jan-2017). Men även om Obama i ord och tal lyfte nedrustningsspåret så hade han inte majoritet i senaten och därmed ändå inte möjligheter att till exempel underteckna det totala provstoppsavtalet.

Med Obama vid rodret i USA kunde man dock vid NPT-översynen 2010 enas om bättre linje, inte lika progressiv som vid NPT 2000, men ändå med visst hopp om konkreta nedrustningssteg. I ett handlingsprogram på 64 punkter fanns flera steg som borde tagits.

<http://reachingcriticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/npt/revcon2010/2010NPTActionPlan.pdf>

Det skedde dock inte, utan när kärnvapenstaterna kom tillbaka till nästa översynskonferens 2015 hade de endast med sig en överenskommen "ordlista över kärnvapenrelaterade termer". En sådan fanns inte ens med i 64-punktsprogrammet!

Låsningen vid NPT 2015 kan förstås också sägas ha påverkats av en allmänt sämre relation mellan Ryssland och omvärlden, med Rysslands olagliga ockupation av Krim våren 2014 som ett viktigt inslag.

Inför NPT 2020 ser läget fortsatt mörkt ut.

Under Trumps presidentskap har snarast helt uttalats att han skulle kunna anfälla Nordkorea med kärnvapen och beslutet om att nu börja bygga "usable nuclear weapons" är taget.

I början av 2019 valde USA också att lämna INF-avtalet, det som satte stopp för kalla kriget, i protest mot att man avsåg att Ryssland bryter mot det. Ryssland kom med egna motanklagelser och lämnade också själva INF direkt efter USA.
Bild 19

Bild 19

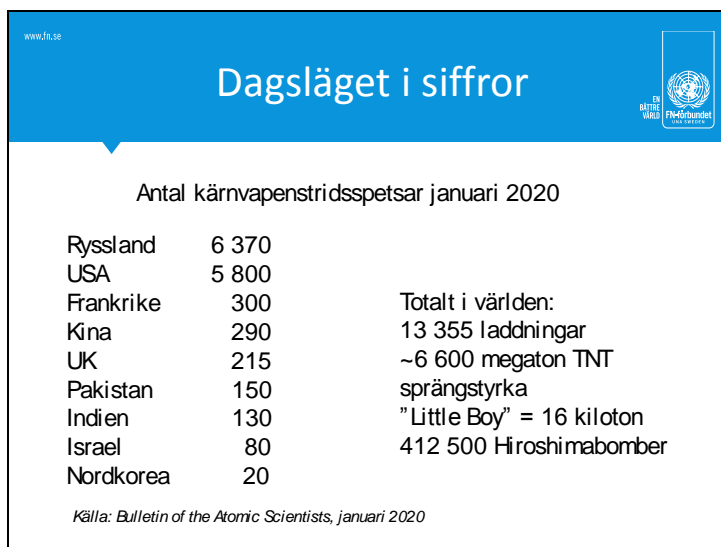

Bild 19

Så här ser det aktuella läget i siffror ut. Nio stater anses idag ha kärnvapen. De är långt ifrån alltid öppna om hur många laddningar de har. Forskning uppskattar dock att det finns 13 355 kärnvapen världen över fördelade enligt tabellen.

Av de 13 355 kärnvapenladdningarna står USA och Ryssland för 92 procent tillsammans.

Positivt är att antalet kärnvapen idag är mycket lägre än när kalla kriget var som mest intensivt på 1980-talet. Tre fjärdedelar av världens kärnvapen har skrotats sedan dess. Den fjärdedel som återstår kan dock fortsatt utplåna mänskligheten flera gånger om.

Bild 20

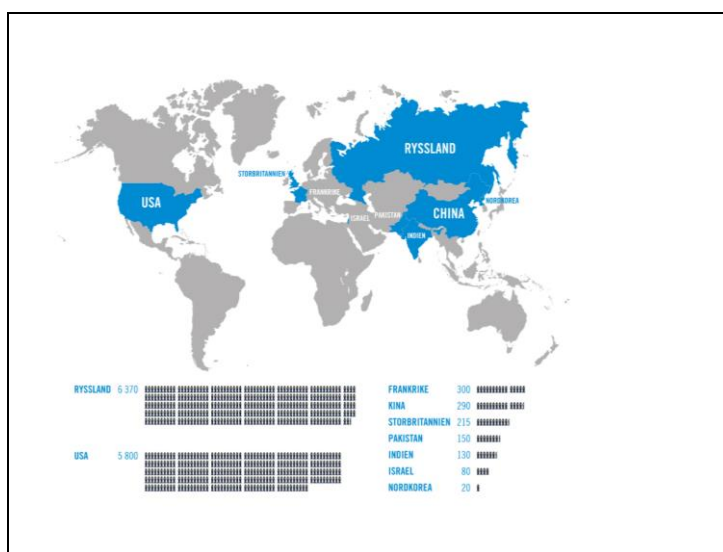

Bild 20

Här ges en bra överblick över antal kärnvapen och kärnvapenstater i världen.

Källan till statistiken är <https://thebulletin.org/>

Bild 21

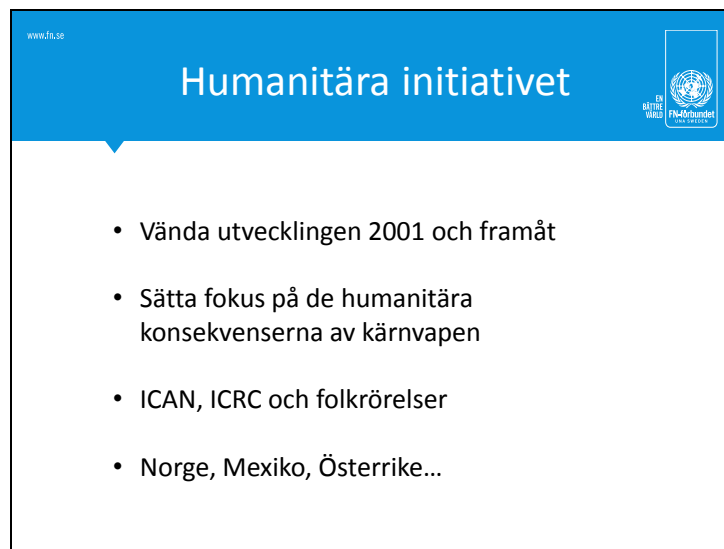

Bild 21

Att nedrustningen planat ut och att kärnvapens roll åter stärks under 2000-talet har väckt flera motreaktioner.

En sådan kallas "det humanitära initiativet".

Genom "det humanitära initiativet" beslutade sig 2012 en grupp om 16 stater för att särskilt uppmärksamma kärnvapens katastrofala humanitära konsekvenser. Genom att sätta detta i fokus hoppades de kunna driva arbetet med kärnvapenedrustning framåt.

Tre internationella konferenser har hölls, i Norge, Mexiko och Österrike, på vilka nya fakta och forskning om kärnvapens fruktansvärda inverkan på människa och miljö lyftes fram.

Forskningen visade att effekterna av en kärnvapendetonation är allvarigare än man tidigare trott, med globala och långsiktiga konsekvenser även för socioekonomisk utveckling och världshälsa, Forskningen visade också att det internationella samfundet i dag inte har förmåga att hantera konsekvenserna av en kärnvapendetonation eller ge den hjälp till de drabbade som skulle behövas. Till de nyare insikterna finns också att kärnvapen drabbar kvinnor och flickor särskilt hårt.

Initiativet var påhejat av Internationella Röda Kors-kommittén (ICRC) och andra folkrörelser som sedan 2007 hade samlat sig i kampanjen ICAN (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons). ICAN skötte det praktiska runt arrangerandet av de tre nämnda internationella konferenserna.

Under resans gång växte den grupp stater som stod bakom det humanitära initiativet. Styvt tre fjärdedelar av FN:s medlemsstater ställde sig t ex bakom initiativets anförande vid översynskonferensen inom NPT-avtalet 2015.

Ur denna nyväckta aktivism föddes så tanken på att FN borde ha en konvention som faktiskt förbjuder kärnvapen och en sådan tillkom 2017.

Kortfilm om ICAN och arbetet för en kärnvapenfri värld:

<https://urplay.se/program/208569-vagen-till-fredspriset-atombombens-fiende>